

Sosyal Etki Ölçeği'nin Geliştirilmesi ve Psikometrik Yönden İncelenmesi

Füsun Ekşi¹ , Nesrullah Okan² , Mücahit Yılmaztürk³ , Halil Ekşi⁴ 

Öz

Bu araştırmanın amacı üniversite öğrencilerinin sosyal etki düzeylerini belirlemeye yönelik bir ölçme aracı geliştirmek ve psikometrik yönden incelemektir. Ölçek kendini ifade etmeye dayalı (self-report) yedili likert tipindedir. Araştırmanın örneklemini 2019-2020 eğitim-öğretim yılında çeşitli üniversitelerde (Marmara, Fırat ve Muş Alparslan) aktif öğrenim gören 235'i kadın 81'i erkek ve yaş ortalaması 23.08 olan toplam 316 öğrenciden oluşmaktadır. Yapılan faktör analizleri sonucunda 13 maddeden oluşan ölçeğin tek faktörlü bir yapıya sahip olduğu ve açıklanan toplam varyansın %46,637 olduğu belirlenmiştir. Ölçeğin Cronbach's alpha güvenirlik katsayısı .941 olarak bulunmuştur. Madde toplam-kalan analizleri için tüm değerler ($p < .000$) düzeyinde anlamlıdır. Ölçek toplam puanlarının ayırt ediciliğine ilişkin yapılan analizler neticesinde de gruplar arasında anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir ($p < .000$). Bununla birlikte yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda uyum iyiliği değerlerinin uygun referans aralıklarında olduğu görülmektedir ($\chi^2/sd=2,786$; RMSEA=0,076; SRMR= 0,09; CFI= 0,929; GFI= 0,915). Araştırma sonucunda elde edilen bulgular Sosyal Etki Ölçeği'nin (SEÖ), üniversite öğrencilerinin sosyal etki düzeylerini belirlemede geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olarak kullanılabileceğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Etki • Uyum • Ölçek Geliştirme • Geçerlik • Güvenirlik

Development of the Social Impact and Psychometrical Examination Scale

Abstract

The aim of this study is to develop a measurement tool for determining and psychometrically examining the social impact levels of university students. The scale is a 7-point Likert-type self-reported scale. The sample of the study consists of 316 students (235 females, 81 males; average age = 23.08 years) actively enrolled at various universities during the 2019-2020 academic year. As a result of the factor analysis, the scale has been determined to consist of 13 items and have a single-factor structure that explains 46.637% of the total variance. Cronbach's alpha of reliability for the scale is .941. For the item-total and item-remainder analyses, all values are significant at the level of $p < .000$. As a result of the analysis on the discriminatory power of the scale's total scores, a significant difference was determined to exist between the groups ($p < .000$). However, as a result of the confirmatory factor analysis, the goodness-of-fit values were seen to be within the appropriate reference ranges ($\chi^2 / df = 2.786$; RMSEA = 0.076; SRMR = 0.09; CFI = 0.929; GFI = 0.915). The findings obtained as a result of the research reveal the Social Impact Scale (SIS) to be able to be used as a valid and reliable measurement tool in determining university students' social impact levels.

Keywords: Social impact • Adaptation • Scale development • Validity • Reliability

1 Füsun Ekşi (Doç. Dr.), İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, İstanbul, Türkiye.

Eposta: eksifusun@gmail.com ORCID: 0000-0001-5741-2725

2 Nesrullah Okan (Dr.), Fırat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Elazığ, Türkiye. Eposta: nesrokan@gmail.com

ORCID: 0000-0002-9496-6417

3 Sorumlu yazar: Mücahit Yılmaztürk (Psik. Dan.), İbn-i Sina Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, İstanbul, Türkiye.

Eposta: mchtylmztrk@gmail.com ORCID: 0000-0001-9366-7290

4 Halil Ekşi (Prof. Dr.), Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü, İstanbul, Türkiye.

Eposta: halileksi@marmara.edu.tr ORCID: 0000-0001-7520-4559

Atfı: Ekşi, F., Okan, N., Yılmaztürk, M., & Ekşi, H. (2021). Sosyal Etki Ölçeği'nin geliştirilmesi ve psikometrik yönden incelenmesi. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 41, 153–173. <https://doi.org/10.26650/SJ.2021.41.1.0091>

Extended Summary

Introduction

Human beings live within a social environment throughout their lives. One of the basic qualities of being human is social interaction. The relationship between humans and society is bidirectional, which means individuals both affect and are affected by the society in which they live (Yüksel, 2013). In other words, social environment has an important effect on the formation of human behavior (Kağıtçıbaşı & Cemalcılar, 2014). The interaction between human behavior and society has been examined by many disciplines in the field of social sciences from past to present and has been an important area of research in social psychology (Yüksel, 2013).

Social psychology aims to examine why and how people's feelings, thoughts, and behaviors are affected in a socio-cultural context (Taylor, Peplau, & Sears, 2000). People have their own orientations, behaviors, and characteristics (Ertürk, 2012). Although individuals have various unique characteristics, they may have similar feelings and thoughts as a result of their interaction with the social environment and may react similarly to events (Gedikli, 2011). These similarities are of great importance in the regulation and continuity of social life (Arkonaç, 2005). Social norms are set forth to ensure this social order, and individuals act within the framework of these norms beginning in childhood (Eroğlu, 2015). Thus, some similarities in human behavior form as a result of the life-long joint learning that starts in childhood (Ertürk, 2012; Kağıtçıbaşı & Cemalcılar, 2014; Silah, 2005). Individuals can also sometimes react similarly to events that occur without joint learning (Kağıtçıbaşı & Cemalcılar, 2014). In such situations, individuals' emotions, beliefs, and behaviors are consciously or unconsciously affected by others (Lee et al., 2006; Vanclay, 2003). The literature explains the occurrence of these changes in people as a result of the discourse and behavior of those around them through the concept of social impact (Sağlam, 2009).

Social impact is the direct or indirect change of people's ideas, attitudes, feelings, and behaviors as a result of their interaction with others (Rashotte, 2007; Bilgin, 2006 & Choo, 2013). In this process, the decisions individuals make are affected by the environment in which they live (Onurlubaş, 2019). Venkatesh and Davis (2000) stated another definition of social impact to be the influence from the person or groups that one attaches importance to in their environment. Compliance behaviors occur in individuals as a result of social impact. Studies from past to present have examined how group norms affect people's attitudes and behaviors (Arkonaç, 2005). However, social media, having recently gained importance in people's lives, has had an undeniable effect on the formation of social norms. In line with these developments, social psychologists in particular are studying how the virtual world affects the compliance behaviors individuals exhibit (Kağıtçıbaşı & Cemalcılar, 2014). One study observed the obedience

behaviors exhibited by anonymous accounts in the virtual world to be greater than the obedience behaviors exhibited by accounts opened using one's actual name (Lee, 2006). Another study revealed that, as the questions asked in the virtual environment become more difficult, people in the online communities of which they are members take the answers given to questions as examples (Rosander & Eriksson, 2012).

Today, the most important issue parents and educators in particular complain about is the level of social impact young individuals encounter. Moreover, this social impact can sometimes lead to negative consequences. Meanwhile, although social impact is prominent on both individuals and social life, a reliable and valid measurement tool for directly determining individuals' level of social impact does not exist in any country. In this context, this study aims to develop a scale for determining university students' social impact levels and is considered to contribute to the literature by fulfilling the need for such a measurement tool.

Method

This study aims to bring a measurement tool for determining the social impact levels of people to the literature and includes the steps for developing the Social Impact Scale. The study group of this research consists of 316 university students between the ages of 18-32 years studying in Turkey's Istanbul, Elâzığ, and Muş Provinces. The study uses the convenience sampling method because it facilitates access to students in all three universities and the comparison among the selected sample groups. During the formation of the study group, the participants were informed about the purpose of the research and participated voluntarily. The average age of the students in the study group is 23.08 years ($SD = 2.68$).

In the literature review, no measurement tool was found to have measured university students' social impact levels. In this respect, the aim is to develop a measurement tool for gauging university students' social impact levels. The obtained 23-item scale has been applied to 316 university students studying in different provinces (Istanbul, Elazığ, and Muş) in the 2020 spring semester. The data were initially collected face to face. However, due to the pandemic process, the remaining (approximately 200 pieces) data were collected online. Meticulous care was taken during the implementation process, and no data was lost. Thus, the scale development analyses began by entering the data obtained from applying the scale to 316 participants.

Results

This heading includes the psychometric findings obtained as a result of the processes carried out while developing and introducing the Social Impact Scale (SIS). The data were analyzed by considering the procedures followed in the literature for scale

development. After performing the procedures for exploratory factor analysis (EFA), the obtained scale was concluded to have a single factor consisting of 13 items. Accordingly, the highest item on the scale was found to have a load value of .783 and the lowest item to have a load value of .594. A Cronbach's alpha of internal consistency greater than .70 was obtained for the overall scale, and the total internal consistency coefficient was found to be .90. After this process, analyses were made regarding the distinctiveness of total scores for the scale, and the independent samples t-test was conducted to determine the difference between the upper and lower 25th percentiles of scores. According to the results from the independent samples t-test performed to determine the difference between the upper and lower percentile groups, a significant difference is seen to exist between the groups ($p < .000$). When examining the average scores of the groups, significant differences are seen between the scores for the upper and lower percentile groups. As a result of the confirmatory factor analysis (CFA), all items in the Social Impact Scale are understood to be contained in one dimension and to have significant relationships. This result confirms the previously performed EFA and shows that all the scale items can be considered as elements of a single construct. Thus, the results from the CFA have confirmed the 13-item, one-dimensional structure of the Social Impact Scale (SIS). Looking at the analyses made as a result of the CFA, all item load values are seen to be greater than .50. This situation shows all items on the scale to have sufficient load levels.

Conclusion and Discussion

The exploratory factor analysis was performed first by considering the responses of 316 participants. According to the results from the EFA, the conclusion has been reached that the first dimension explains 46.637% variance when the eigenvalue is taken as 1. This amount is considered acceptable in the context of social sciences (Scherer et al., 1988). The results from the factor analysis reveal the scale to have one dimension consisting of 13 items. Confirmatory factor analysis was conducted to verify this result. As a result of the analysis, the single-factor structure of the scale was confirmed and the goodness-of-fit values were seen to be within acceptable limits ($\chi^2 / df = 2.786$; $RMSEA = 0.076$; $SRMR = 0.09$; $CFI = 0.929$; $GFI = 0.915$). According to the results from this analysis, the scale has sufficient values for its validity and reliability. The scale's Cronbach alpha of internal consistency, difference in scores between the upper and lower 25th percentile groups, and criterion validity tests were also examined by carrying out the required tests. As a result, the Social Impact Scale (SIS) is seen to have been developed in line with all these analyses and to provide sufficiently valid and reliable scores.

Sosyal Etki Ölçeği'nin Geliştirilmesi ve Psikometrik Yönden İncelenmesi

İnsanoğlu doğduğu andan itibaren toplumsal (içtimai) bir hayatın içinde kendine yer bulur ve ölümüne kadar geçen sürede bu toplumsal çevrede yaşar. Bu noktadan hareketle insan olmanın temel niteliklerinden biri nedir? sorusuna verilecek muhtemel cevapların başında insanın sosyal etkileşime dayalı bir yaratılışa sahip olması gelmektedir. Sosyal bir varlık olan insan ve toplum arasındaki ilişki iki yönlü olup bu ilişkide birey hem kişisel olarak içinde bulunduğu toplumu etkilemekte hem de parçası olduğu toplumdan etkilenmektedir (Yüksel, 2013). Bir başka ifadeyle sosyal çevre insan davranışlarının oluşumunda önemli bir etkiye sahiptir. (Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2014). İnsan davranışları ve toplum arasındaki bu etkileşim, sosyal bilimler alanında birçok disiplin tarafından geçmişten günümüze incelemekle birlikte özellikle sosyal psikolojinin önemli araştırma alanlarından biri olmuştur (Yüksel, 2013).

Sosyal psikoloji, sosyo-kültürel bağlamda insanların duygu, düşünce ve davranışlarının neden ve nasıl etkilendiğinin incelenmesini amaçlamaktadır (Taylor, Peplau ve Sears, 2000). İnsanların kendine has yönelimleri, davranışları ve karakteristik özellikleri vardır (Ertürk, 2012). Bireyler her ne kadar bazı farklı karakteristik özelliklere sahip olsalar da sosyal çevreyle kurdukları etkileşim sonucu benzer duygu ve düşüncelere sahip olabilir ve olaylara benzer tepkiler verebilirler (Gedikli, 2011). Bu benzerlikler sosyal hayatın düzenlenmesi ve devamlılığı hususunda büyük bir öneme sahiptir (Arkonaç, 2005). Bahsedilen bu toplumsal düzenin sağlanması için sosyal normlar ortaya koyulur ve bireyler çocukluk döneminden itibaren bu normlar çerçevesinde hareket eder (Eroğlu, 2015). Böylece insan davranışlarındaki benzerliklerin bir bölümü çocukluk döneminde başlayan ve hayat boyu süren “ortak öğrenmeler” sonucunda oluşur (Ertürk, 2012; Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2014; Silah, 2005). Bunun yanında bireyler kimi zaman ortak öğrenme söz konusu olmadan da meydana gelen olaylar karşısında benzer tepkiler verebilmektedir (Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2014). Örneğin, metrobüs çıkışını karıştıran Adem'in kalabalığı takip etmesi veya yeni bir arkadaş grubu edinen Selma'nın pazar günü yapılacak geziye arkadaşlarıyla ters düşmemek adına katılması gibi olaylarla günlük hayatta karşılaşılabilir. Daha birçok örnekle çoğaltılabileceği gibi bu ve benzeri durumlarda bireylerin duyguları, inançları ve davranışları başka kişiler tarafından bilinçli veya bilinçsiz olarak etkilenmektedir (Lee ve ark., 2006; Vancly, 2003). İnsanlarda ortaya çıkan bu değişikliklerin çevresindekilerin söylem ve davranışları neticesinde meydana gelmesi literatürde sosyal etki kavramıyla açıklanmaktadır (Sağlam, 2009).

Sosyal etki, insanların fikirlerinin, tutumlarının, hislerinin ve davranışlarının diğer kişi ya da kişilerle etkileşimi neticesinde doğrudan veya dolaylı bir değişiklik göstermesidir (Rashotte, 2007; Bilgin, 2006 ve Choo, 2013). Bu süreçte bireylerin verdikleri kararlar içinde bulundukları çevreden etkilenmektedir (Onurlubaş, 2019). Bir başka tanımda Venkatesh ve Davis, (2000) sosyal etkiyi kişinin çevresinde önem atfettiği kişi ya da gruplardan etkilenmesi şeklinde ifade etmiştir. Bu sosyal etki neticesinde bireylerde uyma davranışları meydana gelmektedir.

Uyma (conformity), bireyin inançlarının tutumlarının ve davranışlarının toplumsal değer ve normlar gibi dış güçler tarafından etkilendiği bir süreçtir (Jugert ve ark. 2009). Bireylerin sergilediği uyma davranışını etkileyen birçok farklı etmenden söz edilebilir. Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar (2014), uyma davranışını etkileyen faktörleri çevresel etmenler, kişisel etmenler ve kültürel etmenler olmak üzere üç alt kategoride incelemiştir. Sosyal etki sonucu gösterilen uyma davranışının boyutu etkinin derecesine göre değişir (Tolan, İsen ve Batmaz, 1985). Bunun yanı sıra grup içerisindeki uzlaş ve fikir birliği de bireyin sergilediği uyma davranışı üzerinde etkili olmaktadır (Gedikli, 2011). Kara, Bulut, Topkaya ve Taşkıran (2014) Bireylerin normatif etki ve bilgisel etki olmak üzere iki farklı sosyal süreçten dolayı uyma davranışı gösterdiğini ifade etmektedir. Normatif etki, grubun belirlediği kurallara uyarak onay almaya ya da olası cezalardan kaçınmaya dayalı iken bilgisel etki özellikle bireyin bilgi eksikliğinden ya da belirsizlikten kaynaklı durumlarda ortaya çıkar (Kara ve ark. 2014; Taylor vd. 2010). Gilovich, Keltner ve Nisbett (2006)'a göre normatif etki ve bilgisel etki ile uyma davranışı arasında doğrusal bir ilişki mevcuttur. Kelman (1958) sosyal etkinin tutum ve davranışlarda farklı düzeylerde değişikliklere sebep olabileceğini ifade etmektedir. Sosyal etki sonucu meydana gelen uyma davranışı Kelmann (1958)'a göre itaat (compliance), özdeşleşme (identification) ve içselleştirme (internalization) şeklinde ortaya çıkar. Bu kavramlar uyma (conformity) davranışının çeşitleri olarak da ifade edilmektedir (McLeod, 2007).

İtaat (Compliance)

İtaat (compliance), bireylerin herhangi bir davranışı, benimsediği için değil, grup üyeleri tarafından onaylanmak, ödüllendirilmek ya da ceza, dışlanma veya zarardan kaçınmak amacıyla sergilemesidir (Kelman, 1958:53). Bireyler, sergiledikleri tutum ve davranışları içinde bulundukları grubun kurallarına göre şekillendirir. İtaat bir kişiye uymanın yanı sıra bir gruba uygun hareket etmeyi de kapsamaktadır (Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2014). Öğretmenin vereceği cezadan çekindiği için sınıftaki sessizliği bozmayan öğrencinin ya da arkadaşları tarafından takdir edilme düşüncesiyle grubun ortaya koyduğu fikri savunan bir kişinin davranışlarında normatif uyum görülmektedir. Wang ve ark. (2013)'a göre başkalarının istek, zorlama ve baskıları neticesinde bu tip uyma davranışı meydana gelir. İtaat sonucu ortaya çıkan davranış baskı, istek vb. ortadan kalktığında durduğu için geçici ve yüzeyseldir (Katı, 2016). Bir başka ifadeyle davranışta meydana gelen bu değişiklik benimsenmemiştir (Yıldız, 2016). Milgram'ın deneyi bu tip uymaya örnektir (Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2014).

Özdeşleşme (Identification)

Özdeşleşme (identification), bireyin saygın veya tanınmış o bir kişi ya da grupla bir ilişki kurmak veya var olan ilişkiyi devam ettirmek amacıyla davranış değişikliğinde bulunmasıdır (Kelman, 1958; Wang, Darren ve Peter, 2013). Bu süreçte beğenilen,

saygı duyulan bireyin sahip olduğu özellikler benimsenir (Ertürk, 2012). Uyma davranışı gösteren kişinin uyulan kişi ya da gruba atfettiği değerle uyma davranışı arasındaki ilişki doğru orantılıdır (Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2014). Grubun, bireyin gözündeki değeri ve cazibesi azalırsa bu tip uyma davranışında da azalma görülebilir. Örneğin, insanların toplumda saygın bir yere sahip olan kişileri örnek alması ve davranışlarını o kişiye göre şekillendirmesi ya da popüler bir sanatçının giyim tarzını kendisine örnek alan bir kişinin, sanatçı popülerliğini kaybettikten sonra o tarz giyinmeyi bırakması gibi davranış değişiklikleri özdeşleşme sonucunda gerçekleşir. 1971'de gerçekleştirilen "Stanford Hapishane Deneyi" de bu tip uyma davranışı çerçevesinde değerlendirilebilir (Yıldız, 2016).

İçselleştirme (İnternalizaiton)

İçselleştirme (internalizaiton), kişinin değerleriyle bağdaşan düşüncelerden etkilenmesi ve davranışlarını bu doğrultuda şekillendirmesidir (Kelman, 1958; Wang ve ark., 2013). Şüphe, tereddüt ve belirsizliğin olduğu durumlarda meydana gelen bu tür uyma davranışı, yeni düşünceler kişinin kendi değerleriyle bağdaştığı için daha kalıcıdır (Yıldız, 2016). Kabul edilen düşünce bireyde bilişsel değişim sağlar (Hogg, Vowghun, 2011: 287). Kişilerin, hakkında bilgi sahibi olmadığı konularda grubun verdiği kararı benimsemesi ve desteklemesi bu tip uyma davranışına örnek olarak verilebilir. Bunun yanında insanlar bu tip uyma davranışını mevcut olan sorunun çözülmesi için yararlı olacağını düşünerek sergileyebilirler (Gungor-Ilerler ve Altin-Gulova, 2020). İçselleştirmede birey onay beklentisi veya cezadan kaçınmak için değil, doğru kabul ettiği için uyma davranışı gösterir ve bu davranışın temelinde grup normu yerine kişinin kendi düşüncesi yatar. (Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2014). Bu süreçte kişi gruba ait normları içselleştirir ve başka durumlarda da benzer davranışlar sergilemeye devam eder (Ertürk, 2012). 1936 yılında Muzaffer Sherif'in "Otokinetik Deneyi" bu tip uyma davranışına örnek olarak verilebilir (McLeod, 2007).

İnsanlar, bilgi sahibi oldukları belirgin bir durum hakkında bile çoğunluğa uyma davranışı gösterebilirler (Freedman, Sears ve Carlsmith, 2004). Sosyal etki sonucu ortaya çıkan uyma davranışları incelediğinde bu davranışların sergilenmesinin altında yatan motivasyonlar farklılık göstermektedir. İtaat'ın temelinde onay, ödül ya da olası cezalardan kurtulma isteği; özdeşleşmenin temelinde model alma ve örnek aldığı kişilere benzeme; içselleştirmenin temelinde ise bilgi eksikliğini tamamlama ve doğru davranma ihtiyacı yatmaktadır (Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2014). Bunun yanında itaat ve özdeşleşme tipi uyma davranışında normatif etki, içselleştirmede ise bilgisel etki söz konusudur (Ertürk, 2012).

Geçmişten günümüze yapılan çalışmalarda grup normlarının insanların tutum ve davranışlarını nasıl etkilediği incelenmektedir (Arkonaç, 2005). Bununla birlikte son dönemde hayatımızda çok önemli bir yer edinen sosyal medya toplumsal normların

oluşmasında yadsınamaz bir etkiye sahiptir. Bu gelişmeler doğrultusunda özellikle sosyal psikologlar sanal alemin bireylerin sergiledikleri uyma davranışlarını nasıl etkilediği ile ilgili çalışmalar yapmaktadır (Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2014). Yapılan bir çalışmada sanal alemdeki isimsiz hesapların sergilediği uyma davranışlarının kendi ismini kullanarak açılan hesapların sergilediği uyma davranışından daha fazla olduğu görülmüştür (Lee, 2006). Başka bir çalışmada insanların sanal ortamda sorulan sorular zorlaştıkça dahil oldukları online topluluklarda bulunan kişilerin sorulara verdikleri yanıtlara uydukları ortaya konulmuştur (Rosander ve Eriksson, 2012).

Günümüzde özellikle ebeveyn ve eğitimcilerin şikâyet ettikleri konuların başında genç bireylerin karşılaştıkları sosyal etki düzeyleri gelmektedir. Üstelik genç bireyler için karşılaştıkları bu sosyal etki, kimi zaman olumsuz sonuçlara sebebiyet verebilmektedir. Bununla beraber gerek bireysel gerekse toplumsal yaşantılar üzerinde sosyal etki ön plana çıkmasına rağmen yurtiçinde doğrudan bireylerin sosyal etki düzeylerini belirlemeye yönelik güvenilir ve geçerli bir ölçme aracına rastlanmamıştır. Bu bağlamda, alanyazına katkı sağlayacağı ve yukarıda bahsedilen ölçme aracı gereksinimini karşılayacağı düşünülerek üniversite öğrencilerinin sosyal etki düzeylerini belirlemeye yönelik bir ölçek geliştirilmesi amaçlanmıştır.

Yöntem

Kişilerin sosyal etki düzeylerini belirlemeye yönelik bir ölçme aracını alan yazına kazandırmayı amaçlayan bu araştırma, ölçek (sosyal etki ölçeği) geliştirme basamaklarını içermektedir.

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubu farklı illerde (İstanbul, Elazığ ve Muş) eğitim gören 18-32 yaş aralığındaki 316 üniversite öğrencisinden oluşmaktadır. Çalışmada kolayda örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Çalışma grubunun oluşturulması esnasında katılımcılara, araştırmanın amacına ilişkin bilgi verilmiş ve gönüllülük esasına dayalı bir şekilde hareket edilmiştir. Çalışma grubunda yer alan öğrencilerin yaş ortalaması: 23,08'dir. (SS=2.68). Katılımcıların demografik özelliklerine yönelik bilgiler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1
Çalışma Grubunun Demografik Özelliklerine İlişkin Dağılımları

Değişken	Gruplar	f	%
Cinsiyet	Kadın	235	74,4
	Erkek	81	25,6
Yaş	20 ve altı	50	16,1
	21-24	186	58,9
	25-28	67	21,2
	29-32	12	3,8

Ölçek Geliştirme Süreci

Alanyazın taramasında üniversite öğrencilerinin sosyal etki düzeylerini ölçmeye yönelik bir ölçme aracına rastlanmamıştır. Buradan hareketle üniversite öğrencilerinin sosyal etki düzeyleri ile ilgili bir ölçme aracı geliştirme süreci hedeflenmiştir. Sosyal etki ölçeği geliştirme çalışmasının ilk aşamasında sosyal etki ile ilgili literatür ayrıntılı bir biçimde taranmış ve daha önce konuyla ilgili yapılan çalışmalar ele alınmıştır. Yapılan detaylı incelemeden sonra 17 üniversite öğrencisinden “sosyal etki” ile ilgili bir kompozisyon yazmaları istenmiştir. Ardından literatür bilgisi ışığında kompozisyonlar değerlendirilmiştir. Yapılan değerlendirmelerin sonucunda bireylerin sosyal etki düzeyini ortaya koyabileceği düşünülen toplam 36 maddelik havuz oluşturulmuştur. Hazırlanan bu maddeler Türk Dili ve Edebiyatı alanında doktoraşını tamamlamış üç akademisyen tarafından incelenmiştir. Dil uzmanlarından gelen geri bildirimler doğrultusunda gerekli düzeltmelerin yapılmasının ardından maddeler tek bir form halinde eğitim psikolojisi, PDR ve sosyal psikoloji alanında doktoraşını tamamlamış olan 21 uzmanın görüşlerine sunulmuştur. Uzmanlardan, hazırlanan maddeleri formdaki (Kalmalı, Düzeltilmeli, Kaldırılmalı) kriterlerine göre değerlendirmeleri istenmiştir. Ek olarak maddelerle ilgili düzeltme veya değişiklik önerilerinde bulunabilecekleri ifade edilmiştir.

Ölçek maddeleriyle ilgili gönderilen formu 13 uzman yanıtlamıştır. Uzman görüşleri doğrultusunda bazı maddeler çıkartılmış bazıları ise düzeltmeler yapılmıştır. Ardından cevaplar tek bir formda birleştirilmiştir. Elde edilen maddeler Lawshe (1975) tekniği ile değerlendirilmiştir. Bu aşamada kullanılan denklem ile her bir madde için kapsam geçerlilik oranı belirlenmiştir. Kapsam geçerlilik oranı (KGO), herhangi bir maddeyle ilişkili “Gerekli” yanıtını vermiş uzman sayısının toplamının o maddeyle ilgili görüş bildiren uzman sayısının yarısına olan oranının 1 eksiği ile elde edilir.

$$KGO = [NG / (\frac{N}{2})] - 1$$

Yukarıdaki formülde, KGO kapsam geçerlilik oranını, NG: madde ile ilgili “Gerekli” cevabını veren uzman sayısının toplamını ve N ise maddeyle ilgili görüşünü bildiren uzman sayısının toplamını ifade etmektedir.

Tablo 2
KGO'lar İçin Minimum Değerler

Uzman Sayısı	Minimum Değer	Uzman Sayısı	Minimum Değer
5	0.99	13*	0.54*
6	0.99	14	0.51
7	0.99	15	0.49
8	0.78	20	0.42
9	0.75	25	0.37
10	0.62	30	0.33
11	0.59	35	0.31
12	0.56	40+	0.29

*P<0.05 anlamlılık düzeyinde

Tablo 2' de görüldüğü üzere 13 uzman için kapsam geçerlilik oranlarının minimum değeri 0,54 olarak ifade edilmiştir. (Veneziano ve Hooper, 1997 akt. Yurdagül, 2005).

Değerlendirme sürecinde formdaki her bir madde ayrı ayrı incelenerek öncelikle KGO değerleri eksi (-) ve sıfır (0) olan maddeler başta olmak üzere kapsam geçerlilik oranı 0.54'ün altında değere sahip toplam 13 madde de ölçekten çıkartılmıştır. Yapılan işlemlerin ardından kalan 23 madde random (tesadüfi) şekilde sıralanmış ve taslak form oluşturulmuştur. 7 dereceli likert tipinde olan bu formu, katılımcıların (1=Kesinlikle katılmıyorum, 2=Katılmıyorum, 3=Biraz Katılmıyorum, 4=Ne katılıyorum ne katılmıyorum, 5=Biraz Katılıyorum, 6=Katılıyorum, 7=Kesinlikle Katılıyorum) olacak şekilde doldurmaları istenmiştir.

Taslak formda gözden kaçmış herhangi bir anlatım, biçim veya yazım hatası olup olmadığını görebilmek adına 60 kişiden oluşan öğrenci grubuyla pilot uygulama gerçekleştirilmiştir. Pilot uygulamanın ardından yapılan gözlem ve öğrencilerden gelen geri bildirimler doğrultusunda bazı düzeltmeler yapılmıştır. Yapılan bu düzeltmelerin ardından yönerge de gözden geçirilip ölçeğe son hali verilmiştir. Ek olarak kişisel bilgi formu ve ölçüt geçerliği için Arkadaş Baskısını Belirleme Ölçeği de dahil edilerek esas uygulamaya başlanmıştır.

23 maddeden oluşan bu ölçek 2019-2020 eğitim-öğretim yılının bahar döneminde farklı illerde (İstanbul, Elâzığ ve Muş) öğrenim gören 316 üniversite öğrencisine uygulanmıştır. Veriler ilk önce yüz yüze toplanmaya başlanmıştır. Ancak oluşan pandemi sürecinden dolayı geri kalan (yaklaşık 200) veriler online olarak toplanmıştır. Uygulama sürecinde titiz bir şekilde davranılmış ve veri kaybı yaşanmamıştır. Böylece 316 ölçeğin veri girişi yapılarak ölçek geliştirme analizlerine başlanmıştır.

Bulgular

Bu başlık altında Sosyal Etki Ölçeği (SEÖ)'nin geliştirilmesi ve alana kazandırılması ile ilgili süreç boyunca yapılan işlemlerin neticesinde elde psikometrik bulgulara yer verilmektedir. Ölçek geliştirme için literatürde izlenen prosedürler dikkate alınarak yapılan analizler neticesinde elde edilen bulgular tablo haline getirilerek sunulmuştur.

Geçerlik Analizlerine Ait Bulgular

Çalışma kapsamında geliştirilen “Sosyal Etki Ölçeği” için ilk önce çalışmada kullanılan maddelerin birbirleriyle ve varsa alt faktörler ile olan ilişkilerini tespit etmek amacıyla açımlayıcı faktör analizi kullanılmıştır. Yapılan açımlayıcı faktör analizinde dikkat edilmesi gereken noktalardan biri olan Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Bartlett değerleri incelenmiş, bu değerlerin uygun olduğu anlaşıldıktan sonra da ölçek geliştirmenin diğer prosedürleri yerine getirilmiştir. Sosyal Bilimlerde her ne kadar minimum yük değeri 0,30 ve üstü olarak kabul edilse de yük değerleri ne kadar yüksek olursa ölçeğe ilişkin güvenilirliği de artırmaktadır (Büyüköztürk, 2002). Bu bilgiler bağlamında yapılan analizlerde 0,50 ve altı yük değerine sahip olan maddelerin elenmesi sağlanmıştır. Yapılan nihai analizler neticesinde elde edilen KMO ve Bartlett's Testi değerleri aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 2
KMO ve Bartlett's Testi Değerleri

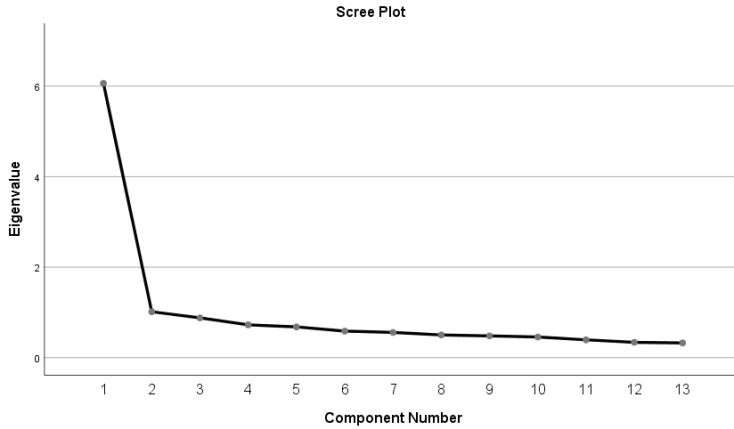
Kaiser-Meyer-Olkin Örneklem Yeterliliği		.931
	Ki-kare Değeri	1683,559
Bartlett's Test of Sphericity	S. Derecesi	78
	P	,000

Tablo 2.'de görüldüğü üzere KMO değeri ,931'dir. Alanyazında KMO değerinin 1'e yaklaşmasının mükemmel, 0,50'nin altında olmasının ise kabul edilemez olduğu şeklinde bir varsayım söz konusudur. Tavşancıl (2010), 0,90 ve üzerinin mükemmel, 0,80 ve üzerinin çok iyi, 0,70 ve 0,60'ların ortalama(vasat), 0,50 ve üzerinin ise kötü olduğunu ifade etmiştir. Yukarıdaki tabloda da görüldüğü üzere bu çalışmada elde edilen KMO değeri mükemmel (.931) kabul edilen değerler arasında yer almaktadır. Aynı şekilde yapılan Bartlett's testi sonucuna göre ise; 1683,559 ($p < ,000$) değerleri elde edilmiştir. Bu sonuçlara göre elde edilen değerler anlamlı ve kullanılan veriler ise çok değişkenli ve normal dağılmaktadır.

Tablo 3

Sosyal Etki Ölçeği Açıklanan Toplam Varyans Miktarları

Toplam Açıklanan Varyans						
Faktörler	Başlangıç Özdeğerleri			Toplam Faktör Yük Değerleri		
	Toplam	%	Kümülatif %	Toplam	%	Kümülatif %
1	6,063	46,637	46,637	6,063	46,637	46,637
2	1,015	7,808	54,445			
3	,878	6,756	61,201			
4	,725	5,580	66,780			
5	,680	5,228	72,009			
6	,587	4,513	76,521			
7	,557	4,283	80,804			
8	,501	3,857	84,661			
9	,481	3,699	88,360			
10	,456	3,508	91,868			



Şekil 1. Scree Plot grafiği.

Tablo 3. ve Scree Plot grafiği incelendiğinde, Eigen değeri 1 olarak alındığında, iki faktörlü bir yapı ortaya çıkmakla birlikte, ilk faktörün yükün büyük çoğunluğunu açıklamasından dolayı ölçek tek faktörlü olarak ele alınmıştır. Bu tek faktör toplam varyansın %46,637'sini açıklamaktadır. Dolayısıyla tek faktörlü yapının toplam varyansa katkısı %46,637 olarak elde edilmiştir. Sosyal Bilimlerde açıklanan varyansın %40'ın üzerinde olması beklenmektedir (Akdağ, 2011). Ortak yük değeri analizleri sırasında ,50'den küçük yük değerine sahip maddeler elenmiş ve nihayetinde ölçekte daha güçlü olarak ifade edilen maddeler bırakılmıştır. Bundan dolayı da 10 madde (1, 2, 3, 7, 8, 9, 16, 18, 20, 22) ölçekten elenmiştir. Geri kalan maddeler ise ölçeğin nihai halini oluşturmaktadır.

Tablo 4
Faktör Analizi Neticesinde Oluşan Madde Yük Değerleri

Maddeler	Madde Yükleri
M14	,783
M12	,742
M17	,733
M10	,726
M11	,716
M15	,711
M6	,696
M23	,675
M4	,638
M13	,632
M19	,603
M5	,596
M21	,594

Yapılan tüm işlemlerin ardından, elde edilen ölçeğin tek faktörlü ve 13 maddeden meydana geldiği sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre ölçeğin en yüksek maddesinin yük değeri ,783 ve en düşüğünün yük değerinin ise ,594 olduğu sonucu elde edilmiştir.

Tablo 5
Faktör Analizi Sonucunda Belirlenen Ölçekte Yük Alan Maddeler

Faktörler	Madde Sayısı	Maddeler Numarası
Sosyal Etki	13	4, 5, 6, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 17, 19, 21, 23

Yukarıdaki tablodan da anlaşıldığı üzere; ölçek tek faktörden ve 13 maddeden meydana gelmektedir. Ölçeğin nihai halinde herhangi ters bir madde bulunmamaktadır. Ölçeğin uygulanması neticesinde elde edilen yüksek puan sosyal etki düzeyinin yüksekliğini göstermektedir.

Güvenirlilik Analizleri ile İlgili Bulgular

Bir ölçme aracı geliştirildiğinde, o ölçme aracı için çeşitli güvenirlik analizlerinin yapılması önerilmektedir. Güvenirlik analizlerinden önemli birisi Cronbach alpha iç tutarlık katsayısına bakılmasıdır. Kalaycı (2010) ölçme aracındaki maddelerin kendi aralarında tutarlığının istenen yapıyı test etme noktasında önemli olduğunu belirtmiştir. Genel olarak iç tutarlık katsayısı ,70 ve üstü olarak kabul edilmektedir (Büyüköztürk, 2015; Kalaycı, 2010; Pedersen and Liu, 2003). 1'e yaklaşıldıkça da iç tutarlılık artmaktadır. Sosyal Etki Ölçeği için yapılan iç tutarlık katsayısı analizleri sonucu aşağıda tabloda sunulmuştur.

Tablo 6
Faktör Analizi Sonucunda Ölçeğe Ait Güvenirlik Katsayıları

Faktör	Cronbach's Alpha Değeri
Toplam	,941

Tablodan da anlaşılacağı üzere Sosyal Etki Ölçeği (SEÖ) iç tutarlık katsayılarının istenilen değerler düzeyinde olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Ölçek için Cronbach alpha iç tutarlık katsayısı ,70'in üzerinde elde edilmiş ve toplam iç tutarlık katsayısı ise ,900 olarak bulunmuştur. Yapılan bu işlemin akabinde ölçek toplam puanlarının ayırt ediciliğine ilişkin analizlere geçilmiş, üst-alt çeyrek puanları arasındaki farkı belirlemek amacıyla bağımsız gruplar t testi yapılmıştır.

Tablo 7
Ölçek Alt Toplam Puanlarının Ayırt Ediciliklerini Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	X	ss	Sh _x	t	P
Sosyal Etki Toplam	Üst	85	50,18	6,69	,72	38,037	,000
	Alt	85	19,89	3,01	,32		

Tablo 7 incelendiğinde üst ve alt gruplar arasındaki farkı belirlemek için yapılan bağımsız gruplar t testi sonucuna göre gruplar arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($p<,000$). Grupların aritmetik puanlarına bakıldığında üst grup ve alt grup puanları arasında önemli puan farklarının olduğu açıkça görülmektedir.

DeVellis (2017) ölçek geliştirme çalışmalarında madde analizi için madde toplam ve madde kalan analizinin yapılmasını örmektedir. Buna yönelik sonuçlar tablo 8'de görülmektedir.

Tablo 8
Madde Toplam (Item-Total) ve Madde Kalan (Item-Reminder) Korelasyon Sonuçları

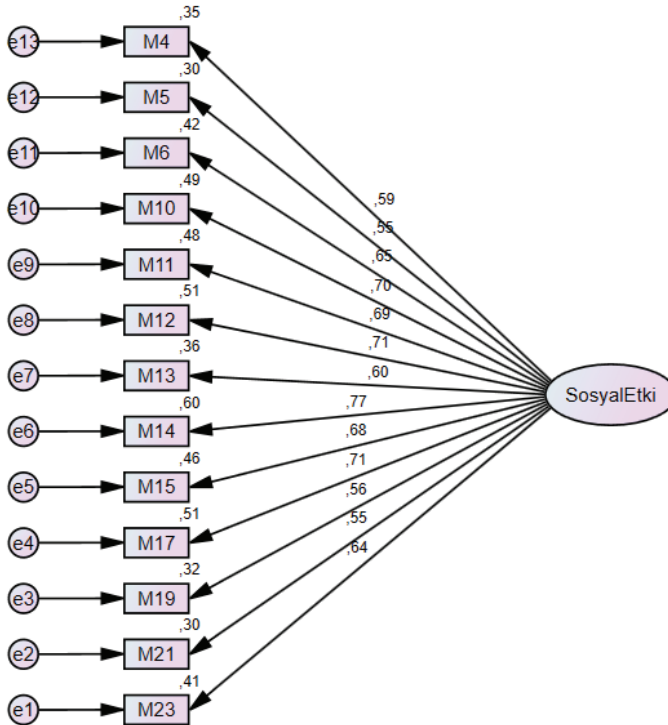
	Ölçek Ortalaması	Ölçek Varyansı	Madde-Toplam Korelasyonu	Cronbach's Alpha Madde Silinirse
M4	32,06	218,872	,630	,942
M5	30,88	220,334	,549	,943
M6	32,69	220,995	,615	,941
M10	32,94	225,997	,643	,941
M11	32,75	223,018	,688	,941
M12	32,16	210,162	,752	,939
M13	31,82	219,262	,553	,943
M14	32,51	217,731	,701	,940
M15	32,66	218,806	,693	,940
M17	32,71	222,753	,666	,941
M19	33,14	230,780	,590	,945
M21	31,39	217,458	,549	,943
M23	32,79	219,999	,637	,942

* $P<,000$

Tabloya bakıldığında, madde toplam-kalan korelasyon değerlerinin tüm maddeler için anlamlı olduğu görülmektedir ($p < .000$). Dolayısıyla ölçek maddelerinin tamamının bir yapı içerisinde yer aldığı görülmektedir.

Doğrulayıcı Faktör Analizi

Bir ölçme aracı geliştirilirken, alanyazında kabul edilen uyum değerlerini sağlayıp sağlamadığını kontrol etmek için doğrulayıcı faktör analizi kullanılır. Özabacı (2011) RMSEA ve SRMR değerleri için hata kareleri ortalamaları ve standardize edilmiş ortalama hataların karekökü şeklinde ifade kullanmıştır. Genel olarak RMSEA değerinin 0,08'in altında bir değere sahip olması beklenmektedir. Bu değer sıfıra yaklaştıkça daha iyi olarak değerlendirilmektedir. Aynı durum SRMR değeri için de geçerlidir. Karşılaştırılmış uyum indeksini veren CFI değerinin ise 0,90'nın üstünde olması gerektiği kabul edilmekle birlikte 0,97 ve üstü ise mükemmel değeri belirtmektedir (Ayyıldız, Cengiz ve Ustasüleyman, 2006).



Şekil 2. Sosyal Etki Ölçeği Doğrulayıcı Faktör Analizi Path Diyagramı.

Yapılan doğrulayıcı faktör analizi neticesinde elde edilen sonuçlar yukarıdaki şekilde görülmektedir. Buna göre Sosyal Etki Ölçeğinde yer alan tüm maddelerin tek boyutta ve anlamlı bir ilişkide olduğu anlaşılmaktadır. Elde edilen bu sonuç daha önce yapılmış olan açımlayıcı faktör analizini teyit etmekte ve ölçek maddelerinin hepsinin bir yapının elemanları olarak ele alınabileceğini göstermektedir. Bu bağlamda Sosyal Etki Ölçeği'nin (SEÖ) 13 maddeli ve tek boyutlu yapısı Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) sonucunda test edilmiş ve doğrulanmıştır. DFA sonucunda yapılan analizlere bakıldığında, tüm madde yük değerlerinin ,50'nin üzerinde olduğu görülmektedir. Bu durum ölçekte bulunan tüm maddelerin yeterli düzeyde yüke sahip olduğunu göstermektedir.

Tablo 9
Standart Uyum İyilik Ölçütleriyle Araştırma Verilerinin Kıyaslanması

Uyum Ölçüleri	İyi Uyum	Kabul Edilebilir Uyum	Araştırmada Elde Edilen Uyum Değerleri
c2/df	$0 \leq c2 \leq 2df$	$2df \leq c2 \leq 3df$	2.786
RMSEA	$0 \leq RMSEA \leq 0.05$	$0.05 \leq RMSEA \leq 0.08$	0.076
SRMR	$0 \leq SRMR \leq 0.05$	$0.05 \leq SRMR \leq 0.10$	0.09
IFI	$0.95 \leq IFI \leq 1.00$	$0.90 \leq IFI \leq 0.95$	0.930
CFI	$0.95 \leq CFI \leq 1.00$	$0.90 \leq CFI \leq 0.97$	0.929
GFI	$0.90 < GFI < 1.00$	$0.85 < GFI < 0.90$	0.915

Tablo 9. incelendiğinde, yapılan doğrulayıcı faktör analizinden elde edilen değerler (Schermelleh-Engel ve ark. 2003) genel olarak iyi bir uyumu gösterdiği görülmektedir. Bu değerlerden ki-kare (χ^2/sd) = 2,786 olarak bulunmuştur. RMSEA değeri=0,076; SRMR değeri= 0,09 olarak elde edilmiştir. CFI= 0,929; GFI= 0,915 olarak belirlenmiştir. Elde edilen sonuçlar ışığında veriler, geliştirilmiş olan ölçeğin kabul edilebilir düzeyde olduğunu göstermektedir.

Sosyal Etki Ölçeği ve Arkadaş Baskısı Ölçeği Korelasyonu

İlk defa geliştirilen bir ölçeğin geçerlik ve güvenirliğini test etmek için daha önce geçerlik ve güvenirliği yapılmış olan benzer ölçeklerle benzer örneklem gruplarına uygulamak, geliştirilen ölçeğin güvenirliği için önemli bir husustur. Tavaşancıl (2010) geliştirilen bir ölçeğin yapı geçerliliği için kriter geçerliliğinin yapılmasını önermektedir. Bundan dolayı da Sosyal Etki Ölçeğini benzer bir ölçek ile kıyaslamak, geçerlik ve güvenirliğini test etmek amacıyla Arkadaş Baskısı Ölçeği kullanılmıştır. Bu ölçeğin kullanılmasının sebebi, Sosyal Etki ile arkadaş baskısı ölçeği arasında benzerliğin bulunduğu düşünülmesidir. Dolayısıyla Sosyal Etki Ölçeği arkadaş baskısı ölçeğiyle birlikte analiz edilmiş ve aşağıdaki tabloda gösterilen sonuçlara ulaşılmıştır.

Tablo 10

Sosyal Etki Ölçeği Toplam Puanı ve Arkadaş Baskısı Ölçeği ile Korelasyon Sonuçları

Değişkenler	1	2
Sosyal Etki	1	,491*
Arkadaş Baskısı	,491*	1

* $p < ,001$

Araştırma kapsamında geliştirilen Sosyal Etki Ölçeğinin (SEÖ) Arkadaş Baskısı Ölçeğiyle olan ilişkilerini belirlemek amacıyla Pearson korelasyonu analizi yapılmış ve yukarıdaki sonuçlar elde edilmiştir. Arkadaş Baskısı Ölçeği toplam puan olarak hesaplandığından, toplam puanı alınmış, Sosyal Etki Ölçeği toplam puanı da birlikte analizlere dâhil edilmiştir. Yapılan analiz sonuçları incelendiğinde, Arkadaş Baskısı Ölçeğinin Sosyal Etki Ölçeği ile anlamlı bir ilişki içinde olduğu görülmektedir ($r = ,491$; $p < ,001$). Bu analizler neticesinde elde edilen sonuçlardan da anlaşıldığı üzere, Sosyal Etki Ölçeği benzer özellikteki ölçeklerle iyi bir ilişki göstermektedir.

Sonuç ve Tartışma

Bir ölçek geliştirilirken, literatürde benzer çalışmaların olup olmadığına bakılır. Eğer benzer bir ölçek var ise, neden böyle bir ölçeğe ihtiyaç duyulduğu sorusuna bilimsel noktada kabul edilebilir bir izahının olması gerekmektedir. Şayet benzer bir ölçek geliştirilmemişse, böyle bir ölçeğe olan ihtiyacın nedenlerinin iyice belirlenmesi gerekmektedir. Alanyazın incelendiğinde sosyal etki ile ilgili literatür olmakla birlikte, bu konuda Türkiye’de geliştirilmiş herhangi bir ölçeğin olmadığı görülmektedir. Sosyal bir varlık olması hasebiyle insan, sürekli bir etkileşim halindedir. Bu süreçte kimi zaman arkadaşlarından kimi zaman içinde bulunduğu ortamdan az ya da çok etkilenmektedir. Lee ve ark. (2006) insanın bazen bilinçli bazen de bilinçsiz olarak çevresinden etkilendiğini ifade etmektedir. Nitekim Sağlam (2009) insan davranışlarında çevrenin etkisiyle meydana gelen değişimlerin sosyal etki olarak tanımlandığını söylemektedir. Bu noktadan bakıldığında, bireylerin sosyal etkilenme puanlarını belirleyen bir ölçme aracının ne denli önemli olduğu anlaşılmaktadır. Zira her şeyin aşırısının çoğu zaman sorun üretme potansiyeli olduğu gibi, sürekli sosyal etki altında kalan kişilerin de bireyselleşmelerinde ciddi sorunlar meydana gelebilmektedir. Dolayısıyla sosyal etki ölçeği, sadece kişilerin sosyal etki puanlarının değil aynı zamanda diğer psikolojik değişkenlerin de tahmin edilmesinde yardımcı olacaktır. Bununla birlikte geliştirilen bir ölçeğin yeterli geçerlik ve güvenirlik değerlerine sahip olması da oldukça önemli bir durumdur. Büyüköztürk (2015) geçerliği, geliştirilmesi planlanan ölçme aracının istenen yapıyı gerçekten ölçüp ölçmediği şeklinde ifade ederken; güvenirliği ise, katılımcıların verdiği cevaplar arasındaki tutarlık olarak ifade etmiştir. Çalışmanın asıl amacı olan, kişilerin sosyal etki puanlarını hesaplayabilmek için geliştirilen sosyal etki ölçeği için ilk önce alanyazın incelenmiştir. Yapılan alanyazın

incelemesi sonrasında 17 üniversite öğrencisinden “sosyal etki” ile ilgili bir kompozisyon yazmaları istenmiştir.

Akabinde literatür bağlamında yazılan kompozisyonlar incelenmiştir. Yapılan incelemeler neticesinde, kişilerin sosyal etki düzeylerini açık bir şekilde ifade edebilecekleri düşünülen 36 madde meydana getirilmiştir. Bu 36 madde Türk Dili alanında uzman kişilere incelenmiştir. Geri dönüşler sonucu hazırlanan taslak 21 uzmana gönderilmiştir. Uzmanlardan 13’ü geri dönüş sağlamış ve çeşitli önerilerde bulunmuşlardır. Uzmanların önerileri doğrultusunda maddeler Lawshe tekniği ile analiz edilmiş ve nihayetinde 13 maddenin taslak formdan çıkarılmasına karar verilmiştir.

Ölçek uygulama formu 23 maddeden oluşturulmuş ve açıklayıcı faktör analizi için katılımcılara uygulanmıştır. 316 katılımcının cevapları dikkate alınarak ilk önce açıklayıcı faktör analizi yapılmıştır. Yapılan açıklayıcı faktör analizi sonucuna göre eigen değeri 1 olarak ele alındığında ilk boyutun açıklanan varyansın büyük bir kısmını açıkladığı sonucuna ulaşılmıştır. Birinci boyutun da varyansı %46,637 olarak açıkladığı görülmüştür. Bu oran Sosyal Bilimler bağlamında kabul edilebilir değerler arasında yer almaktadır (Scherer, Luther, Wiebe ve Adams, 1988). Yapılan faktör analizi neticesinde ölçeğin tek boyutlu ve 13 maddeden meydana geldiği sonucu elde edilmiştir. Bu sonucu doğrulamak için doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Yapılan analizler neticesinde, ölçeğin tek faktörlü yapısı doğrulanmış olup uyum değerlerinin kabul edilebilir sınırlar içinde yer aldığı görülmektedir (χ^2/sd) = 2,786; RMSEA = 0,076; SRMR değeri = 0,09; CFI = 0,929; GFI = 0,915). Bu analiz sonuçlarına göre ölçek yeterli geçerlik ve güvenirlik değerlerine sahiptir. Bununla birlikte ölçeğin iç tutarlık katsayısına, üst-alt gruplar arası puan farklılığına ve ölçüt geçerliği testlerine de bakılmış ve gerekli testler yapılmıştır. Tüm bu analizlere göre geliştirilen Sosyal etki Ölçeği (SEÖ) yeterli geçerli ve güvenirlik değerlerine sahiptir.

Sınırlılıklar ve Öneriler

İnsan eliyle yapılan her çalışmanın çeşitli sınırlılıklarının olması tabii ve normaldir. Dolayısıyla yapılan bu çalışmanın da çeşitli sınırlılıkları bulunmaktadır. Bu çalışmada çeşitli üniversitelerde eğitim gören öğrencilerden veri toplanmıştır. Çalışmanın diğer yaş gruplarına ya da toplum katmanlarına uygulanabilmesi için o yaş grubu ve katmanlarla da çalışılmış olması gerekmektedir. Bu çalışmada gerek maddi imkanlar ve gerekse de zaman kısıtlılığı sebebiyle bu gruplara ulaşılmamıştır. Bu çalışmanın diğer bir sınırlılığı ise, sosyal etki puanlarının çeşitli demografik değişkenlerce incelenmesi yapılmamıştır. Çalışmanın asıl amacı ölçek geliştirmek olduğu için, demografik bilgiler için yeniden veri toplama yoluna gidilmemiştir.

- Bu çalışmadan elde edilen sonuçlara göre araştırmacılar tarafından gelecekte yapılması planlanan çalışmalar için çeşitli öneriler sunulmaktadır.

- Bu çalışmada veriler üniversite öğrencilerinden toplanmıştır. Farklı düzeydeki gruplardan da veriler toplanarak bu çalışmanın o gruplar için de yeterli geçerli ve güvenilir olduğu araştırılabilir.
- Bireylerin sosyal etki düzeylerini azaltıcı psiko-eğitimler tasarlanabilir ve sosyal etki ölçeği öntest-sontest analizleri için kullanılabilir.
- Geliştirilen sosyal etki ölçeği farklı değişkenlerle kullanılarak çeşitli araştırmalara tasarlanabilir.
- Sosyal etki düzeyleri yüksek çıkan bireylerde bu durumun sebeplerinin araştırıldığı nitel çalışmalar yapılabilir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Etik Komite Onayı: Bu çalışma için etik komite onayı Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Araştırma ve Yayın Etik Kurulu'ndan (2020-7-40 onay sayılı) alınmıştır.

Yazar Katkıları: Çalışma Konsepti/Tasarım- F.E., N.O., M.Y., H.E.; Veri Toplama- F.E., N.O., M.Y., H.E.; Veri Analizi/ Yorumlama-F.E., N.O., M.Y., H.E.; Yazı Taslağı- F.E., N.O., M.Y., H.E.; İçeriğin Eleştirel İncelemesi-F.E., N.O., M.Y., H.E.; Son Onay ve Sorumluluk- F.E., N.O., M.Y., H.E.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Ethics Committee Approval: This study was approved by the Ethics Committee of Marmara University, Atatürk Faculty of Education, İstanbul, Turkey (Approval No: 2020-7-40).

Author Contributions: Conception/Design of Study- F.E., N.O., M.Y., H.E.; Data Acquisition- F.E., N.O., M.Y., H.E.; Data Analysis/Interpretation- F.E., N.O., M.Y., H.E.; Drafting Manuscript- F.E., N.O., M.Y., H.E.; Critical Revision of Manuscript- F.E., N.O., M.Y., H.E., Ö.Ç.B.; Final Approval and Accountability- F.E., N.O., M.Y., H.E.

Conflict of Interest: The authors have no conflict of interest to declare.

Grant Support: The authors declared that this study has received no financial support.

Kaynakça/References

- Akdağ, M. (2011). *SPSS'de istatistiksel analizler*. <https://cms.inonu.edu.tr/uploads/old/5/1328/spss-testleri.doc>
- Arkonacı, S. (2005). *Sosyal psikoloji*. Alfa Yayınları.
- Ayyıldız, H., Cengiz, E., & Ustasüleyman, T. (2006). Üretim ve pazarlama bölüm çalışanları arası davranışsal değişkenlerin firma performansı üzerine etkisine ilişkin yapısal bir model önerisi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17, 21–38.
- Bilgin, N. (2006). *Sosyal psikolojiye giriş*. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Büyükoztürk, Ş. (2002) Faktör analizi: Temel kavramlar ve ölçek geliştirmede kullanımı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 32, 470–483.
- Büyükoztürk, Ş. (2015). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı* (21. basım). Pegem Akademi Yayınları.
- Choo, H. (2013, 6 Kasım). *Understanding the role of social influence in festival revisiting intentions*. Paper presented at 32nd Annual ISTTE Conference, Detroit, MI.
- DeVellis, R. F. (2017). *Ölçek geliştirme: Kuram ve uygulamalar*. Nobel Yayıncılık.

- Eroğlu, E. (2015). Geçmişten günümüze sosyal normlar. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, 50, 299–308.
- Ertürk, Y. D. (2012). *Sosyal psikoloji ders notları & kalabalık içinde ben*. Kutup Yıldızı Yayınları.
- Freedman, J. L., Sears, D. O., & Carlsmith, J. M. (2004). *Sosyal psikoloji* (A. Dönmez, çev.). İmge Yayınevi.
- Gedikli, F. (2011). *Sosyo psikolojik boyutları açısından Kur'an kıssaları* (Doktora tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Gilovich, T., Keltner, D., & Nisbett, R. E. (2006). *Social psychology*. W. W. Norton.
- Gungor-Ilerler, T., & Altin-Gulova, A. (2020). Yönetici desteğinin çalışanların kurallara uyma davranışı üzerindeki etkisi: Havacılık sektöründe bir uygulama. *Business and Economics Research Journal*, 11(2), 495–513.
- Hogg, M. A., & Vowghun, G. M. (2011). *Sosyal psikoloji* (İ. Yıldız, çev.). Ütopya Yayınları.
- Jugert, P., Cohrs, J. C., & Duckitt, J. (2009). Inter- and intrapersonal processes underlying authoritarianism: The role of social conformity and personal need for structure. *European Journal of Personality*, 23(7), 607–621.
- Kağıtçıbaşı, Ç., & Çemalcılar, Z. (2014). *Dünden bugüne insan ve insanlar: Sosyal psikolojiye giriş*. Evrim.
- Kalaycı, Ş. (2010). *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri*. Asil Yayın Dağıtım.
- Kara, C., Bulut, B., Topkaya, Y., & Taşkıran, C. (2014). Değerler eğitime sosyal psikolojik bir yaklaşım: Normatif sosyal etki ve bilgisel sosyal etkinin işlevselliği. *Electronic Turkish Studies*, 9(5), 1205–1218.
- Katı, Y. (2016). *İşgörenlerin politik becerileri ve kariyer başarıları ilişkisi: Lider üye etkileşiminin aracılık etkisi* (Yüksek lisans tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Kelman, H. C. (1958). Compliance, identification and internalization: Three processes of attitude change. *Journal of Conflict Resolution*, 2(1), 51–60.
- Lawshe, C. H. (1975). A quantitative approach to content validity. *Personnel psychology*, 28, 563–575.
- Lee, E. J. (2006). When and how does depersonalization increase conformity to group norms in computer-mediated communication? *Communication Research*, 33, 423–447.
- Lee, Y., Lee, J., & Lee, Z. (2006). Social influence on technology acceptance behavior: Self-identity theory perspective. *ACM SIGMIS Database*, 37, 60–75.
- McLeod, S. (2007). *What is conformity*. <http://www.simplypsychology.org/conformity.html>
- Onurlubaş, E. (2019). The effects of social impact, environmental awareness and environmental consciousness on green product purchasing behaviour. *Turkish Journal of Agriculture-Food Science and Technology*, 7(3), 447–457.
- Özabacı, N. (2011). İlişki niteliği ölçeğinin Türkçe uyarlaması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Eğitim ve Bilim*, 36(162), 159–167.
- Pedersen, S., & Liu, M. (2003). Teachers' beliefs about issues in the implementation of a student-centered learning environment. *Educational Technology Research and Development*, 51(2), 57–76.
- Rashotte, L. S. (2007). Social influence. In G. Ritzer & J. M. Ryan, (Eds.), *The Blackwell encyclopedia of sociology* (Vol. IX, pp. 4426–4429). Blackwell Publishing.

- Rosander, M., & Eriksson, O. (2012). İnternette uyum- Görev zorluğunun ve cinsiyet farklılıklarının rolü. *İnsan Davranışında Bilgisayarlar*, 28(5), 1587–1595.
- Sağlam, İ. (2009). İletişim ve sosyal etkinin dinî davranış oluşumundaki rolleri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7(18), 81–105.
- Scherer, R. F., Luther, D. C., Wiebe, F. A., & Adams, J. S. (1988). Dimensionality of coping: Factor stability using the ways of coping questionnaire. *Psychological Reports*, 62(3), 763–770.
- Schermelleh-Engel, K., Moosbrugger, H., & Müller, H. (2003). Evaluating the fit of structural equation models: Test of significance and descriptive goodness-of-fit measures. *Methods of Psychological Research-Online*, 8(2), 23–74.
- Silah, M. (2005). *Sosyal psikoloji (davranış bilimi)*. Seçkin Yayınları.
- Tavşancıl, E. (2010). *Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Taylor, S. E., Peplau, L. A., & Sears, D. O. (2010). *Sosyal psikoloji* (A. Dönmez, çev.). İmge Kitabevi.
- Tolan, B., İsen, G., & Batmaz, V. (1985). *Ben ve toplum: Sosyal psikoloji*. Feryal Matbaacılık.
- Vancly, F. (2003). International principles for social impact assessment. *Impact Assessment and Project Appraisal*, 21(1), 5–12.
- Veneziano L., & Hooper J. (1997). A method for quantifying content validity of health-related questionnaires. *American Journal of Health Behavior*, 21(1), 67–70.
- Venkatesh, V., & Davis, F. D. (2000). A theoretical extension of the technology acceptance model: Four longitudinal field studies. *Management Science*, 46(2), 186–204.
- Wang, Y. Darren, B. M., & Peter H. G. (2013). Social influence and knowledge management systems use: Evidence from panel data. *MIS Quarterly*, 37(1), 299–313.
- Yıldız, M. (2016). Sosyal etki süreçlerinin “Tehlikeli oyun: Dalga” filmi bağlamında değerlendirilmesi. *Zeitschrift für die Welt der Türken/Journal of World of Turks*, 8(1), 41–65.
- Yurdagül, H. (2005). *Ölçek geliştirme çalışmalarında kapsam geçerliği için kapsam geçerlik indekslerinin kullanılması*. XIV Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi'nde sunulan bildiri, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Denizli.
- Yüksel, H. (2013). Toplumsal etki ve uyma. A. Şimşek & Ö. Eroğlu (Ed.), *Davranış bilimleri* içinde (s. 456–484). Eğitim Yayınevi.